

ریاست جمهوری
مرکز بکارهای های تحول و پیشرفت

بررسی برترین تجارب جهانی فناوری شهروندی

شماره پانزدهم ۲۸ اسفند ماه ۱۳۹۸

گزارش راه‌حل‌های نوآورانه افزایش مشارکت مردمی
در حاکمیت، بر بستر فناوری‌های داده‌محور

در این شماره می‌خوانیم...

- نگاهی دقیق‌تر به مفهوم قانون‌سپاری؛ تفاوت‌های آن با مفاهیم مشابه
- چرا باید به قانون‌سپاری در کشور اهمیت بدهیم؟
- قانون‌گذاری از مهمترین کارکردهای هر حکومت
- کیفیت بد قوانین؛ نتیجه‌ی عدم مشارکت نخبگان و مردم
- قانون‌سپاری؛ یکی از راه‌حل‌های مشکلات قانون‌نویسی کشور
- ماهیت قانون‌سپاری
- معرفی برخی از سامانه‌ها و پروژه‌های قانون‌سپاری (ادامه)
- معرفی سامانه [Regulations.gov](https://www.regulations.gov)

در شماره قبل، به تعریف قانون‌سپاری و نیز جایگاه آن در عرصه فناوری شهروندی و انواع مشارکت‌های مردمی اشاره کردیم. همچنین سعی کردیم تا با بیان تاریخچه‌ی مختصر آن، از اثرات مفید تکنولوژی‌های جدید بر رشد و گسترش قانون‌سپاری در کشورهای مختلف بگوییم. در این شماره، ابتدا به مهمترین تفاوت‌های قانون‌سپاری با مفاهیم مشابهی که عمدتاً در دانش علوم سیاسی وجود دارند اشاره کرده و سپس به اهمیت ورود و توجه به آن در کشورمان اشاره می‌کنیم.

نگاهی دقیق‌تر به مفهوم قانون‌سپاری؛ تفاوت‌های آن با مفاهیم مشابه

قانون‌سپاری با بسیاری از مفاهیم مشارکت‌بخشی سیاسی سنتی، به شش دلیل متمایز است. در برخی از این تمایزات، قانون‌سپاری مفاهیم سنتی را توسعه می‌بخشد، در حالی که همچنان آنها را شامل می‌شود. در برخی موارد دیگر، قانون‌سپاری منظر مفهومی نحیف‌تری را مد نظر قرار می‌دهد، چرا که بر روی برخی از مؤلفه‌های خاص متمرکز است. این تمایزات عبارتند از:

قانون‌سپاری، مشارکت رسمی مستقیم را در پی داشته و ظرفیت تأثیرگذاری بر نحوه استفاده از قدرت، اخذ تصمیمات و همچنین چگونگی هزینه کردن را در اختیار دارد. شکل‌های سنتی مشارکت سیاسی معمولاً یا به عنوان مکانیسم جمع‌آوری ورودی‌های مستقیم به سیستم‌های نمایندگی (به شکل همه‌پرسی، ابتکارات عمومی و فراخوان‌ها) شناخته می‌شود، و یا به عنوان ورودی‌های غیرمستقیم کنترل بر روی چنین سیستم‌هایی (مانند اعمال نفوذ، تظاهرات در خیابان‌ها و یا مشورت در فضای عمومی) صورت می‌گیرند. قانون‌سپاری مشارکت مستقیم را ترویج می‌کند که این کار، با هدف افزایش کیفیت قانون و تصمیم‌گیری عمومی صورت می‌پذیرد.

دوم اینکه قانون‌سپاری بر کسب تخصص، تجربه، ایده‌ها و داده‌ها به جای نظرات تمرکز می‌کند. این امر، تنها شکل بهتری از نظرسنجی نیست، بلکه راهی برای استفاده از هوش جمعی در راستای حل مشکلات است.

قانون‌سپاری به بهبود مشروعیت قانون و تصمیمات عمومی به دلیل گنجاندن کامل‌تر و با کسب اطمینان بیشتر سیاسی منتج می‌شود. قانون‌سپاری، ایده پیچیده‌تری از مشروعیت دموکراتیک را تأیید می‌کند و صرفاً به دنبال برابری سیاسی نیست. برای همین می‌بایست سازوکار کاملی را طراحی کرد تا بتوان نظرات جمع‌آوری شده را تجزیه و تحلیل و سپس استفاده کرد.

قانون‌سپاری بالاترین شکل ایده‌آل حکومت باز را نشان می‌دهد. در حکومت باز، داده‌های موردنیاز شهروندان باید به روی آن‌ها به صورت کامل باز باشد.

پنجم اینکه قانون‌سپاری، هر گونه قانون یا فرآیند تصمیم‌گیری است که فرصتی معنادار برای عموم مردم در راستای مشارکت در یک یا چند مرحله از چرخه تصمیم‌گیری ارائه می‌دهد که شامل فرآیندهای شناسایی مشکل، شناسایی راه‌حل، تهیه پیش‌نویس، تصویب، اجرا یا ارزیابی است. شکل‌های سنتی مشارکت مانند ابتکارات شهروندی یا مشاوره، معمولاً فقط بر مراحل اولیه این چرخه تمرکز داشته‌اند، بدون این که با توجه به امکان ایجاد کانال‌های تعامل با مردم، تکمیل، و ارزیابی تأثیر قوانین و سیاست‌ها می‌تواند بسیار مفید باشد. در این رابطه، قانون‌سپاری افق شکل سنتی مشارکت شهروندان را گسترش می‌دهد.

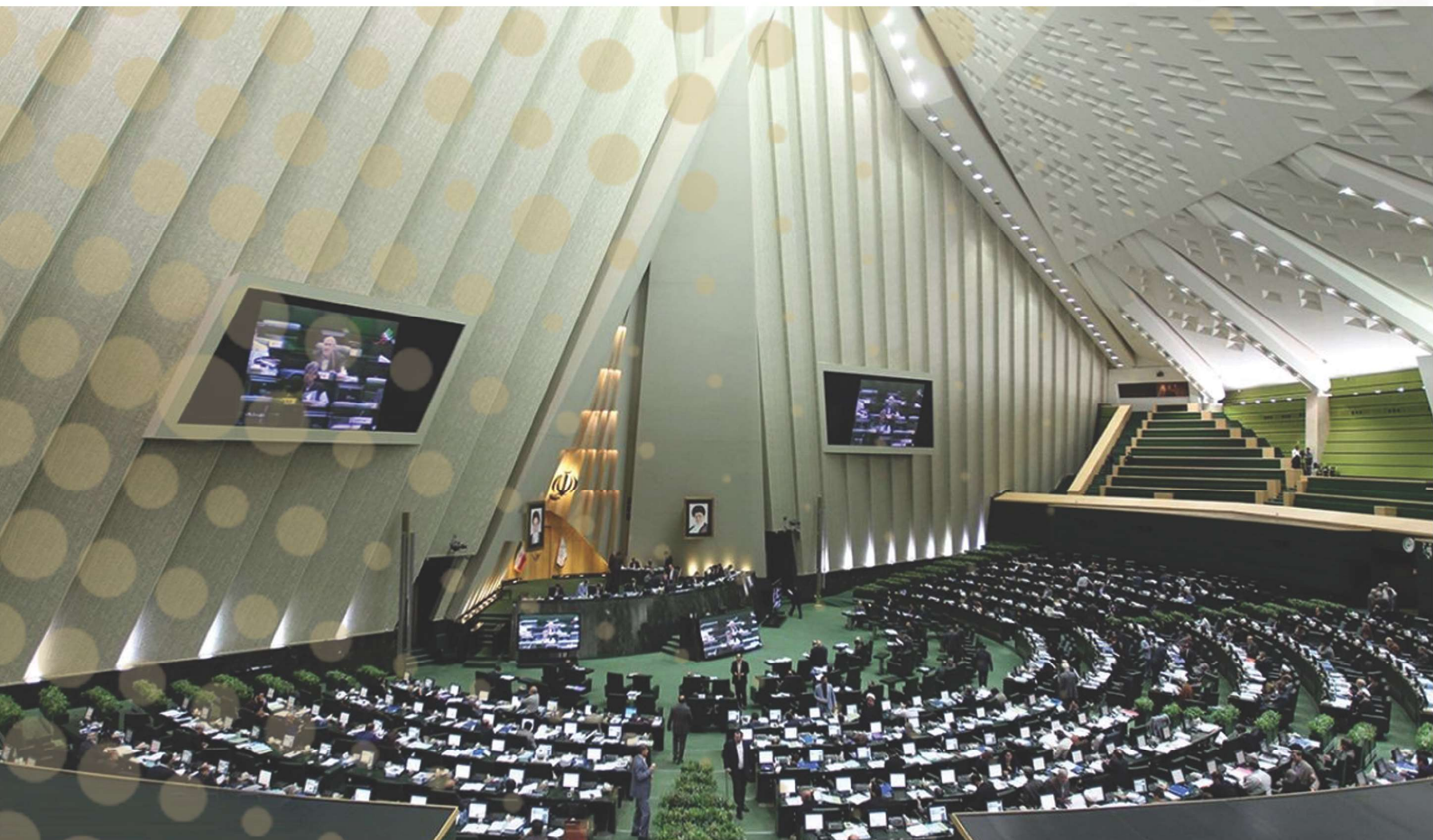

چرا باید به قانون‌سپاری در کشور اهمیت بدهیم؟

در این بخش با ذکر دلایل مختلف به اهمیت روزافزون ترویج مفهوم قانون‌سپاری در کشور می‌پردازیم.

قانون‌گذاری از مهمترین کارکردهای هر حکومت

قانون‌گذاری، از جمله مهمترین کارکردهای هر حکومتی تلقی می‌شود. پارلمان به دستگاهی اطلاق می‌شود که کار ویژه‌ی آن، وضع قانون یا قواعد کلی و لازم‌الاجراست. نوع ساختار قوه مقننه و نحوه شکل‌گیری این نهاد به یکی از دغدغه‌های اصلی اندیشمندان حقوق اساسی و علوم سیاسی تبدیل شد. اینکه پارلمان به عنوان تجلی اراده ملت چگونه باید شکل گیرد که هم اصول حکومت دموکراتیک در آن لحاظ و هم عناصر حکمرانی خوب تامین شود و در نتیجه کارآمدی، ثبات و مشروعیت سیاسی نظام حاکم تضمین گردد.

مهمترین مرجع قانون‌گذاری در ایران مجلس شورای اسلامی به حساب می‌آید. اهمیت مجلس شورای اسلامی، منجر به اهمیت مصوبات و نیز موجب اهمیت نظارت بر فرایندهای قانون‌گذاری گردیده است. با جستاری در قوانین اساسی و مادر، می‌توان به جایگاه مجلس پی برد. مطابق با اندیشه‌های حقوق اساسی، مجلس نماد مردم‌سالاری و مشارکت آحاد ملت در حکومت‌داری تلقی می‌گردد. در تاکید بر نقش اساسی مردم در حکومت اسلامی، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در مقدمه‌ی خود چنین آورده است: «حکومت از دیدگاه اسلام، برخاسته از موضع طبقاتی و سلطه‌گری فردی یا گروهی نیست بلکه تبلور آرمان سیاسی ملتی هم‌کیش و هم‌فکر است که به خود سازمان می‌دهد تا در روند تحول فکری و عقیدتی راه خود را به سوی هدف نهایی (حرکت به سوی الله) بگشاید».

کیفیت بد قوانین؛ نتیجه‌ی عدم مشارکت نخبگان و مردم

نظام تقنینی ما که در حقوق اساسی از آن سخن رفته است، علی‌رغم پایبندی به ارزش‌های ناشی از مشارکت مردمی و مردم‌سالاری، در بعد نظری بسیار کهنه و فرسوده تلقی می‌شود. علاوه بر این فرسودگی که مشکل نظری این فرایند است، مشکلات عملی و اجرایی چندین برابر است. بساری از قوانین، دارای ابهامات سرنوشت‌سازی هستند. طبق آمارهای مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (در مورد برنامه پنجم توسعه)، ویژگی‌های عمومی قوانین در موارد متعددی نقض شده‌اند، برای مثال: حداقل سی درصد قوانین کلی‌گویی کرده‌اند، ده درصد مهمل‌گویی کرده‌اند، در بیست درصد موارد اصول نگارشی درست استفاده نشده است، در ده درصد قوانین زمینه‌ی سوءاستفاده ایجاد شده است و این اتفاقات به لحاظ کمی، در پنجاه درصد قوانین اتفاق افتاده است. آن چه بیان شد تنها قسمتی از وضعیت نابسامان قوانین مصوب مجلس است (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۴).

مرکز پژوهش‌ها اینچنین ادامه داده است:

محورهای نقص و میزان درصد مواد دارای نقص در برنامه‌ی پنجم

دایمی (غیرموقتی) بودن

نقض ویژگی‌های مطلوب قوانین برنامه‌ای

در حد سیاست کلی بودن مواد با ماهیت برنامه‌ای

فقدان زمانبندی مناسب در مواد با ماهیت برنامه‌ای

نامشخص بودن متولی اجرا

نقض ویژگی‌های مطلوب برای قوانین تکلیفی

نقض حداقل یکی از ویژگی‌های قوانین تکلیفی

عدم وجود قابلیت ارزیابی فقدان ضمانت اجرا و شاخص مناسب

در ادامه، آمده است: «با توجه به بررسی‌های انجام شده از میزان رعایت اصول و ویژگی‌های یادشده در گزارش می‌توان بدین نتیجه رسید که بیش از ۸۰ درصد از قوانین وضع شده در فصول اقتصادی و بودجه و نظارت قانون برنامه پنجم توسعه دارای حداقل یکی از اشکالات فوق‌الذکر می‌باشند. بنابراین به نتیجه رسیدن و به اجرا درآمدن قانون مذکور، از همان بدو تصویب می‌تواند محل تردید باشد.»

قانون‌سپاری؛ یکی از راه‌حل‌های مشکلات قانون‌نویسی کشور

با توجه به موارد گفته شده، ایده‌ی قانون‌سپاری می‌تواند به عنوان یکی از راه‌حل‌های مشکلات قانون‌نویسی در کشور قلمداد شود. مردم جامعه، از طریق دخالت داده شدن در سطوح بالای تصمیم‌گیری، آن هم در حوزه‌های حکمرانی و حکومتداری، رشد می‌یابند؛ قانون‌گذاری جمعی، یک راه میانبر برای رسیدن به این نتیجه است، و البته خیلی ساده.

به تجربه‌ی بسیاری از کشورها و پلتفرم‌های دیگر، کیفیت قوانین خروجی که در آن‌ها از پلتفرم‌های قانون‌گذاری جمعی استفاده شده است، به نحو چشمگیری بهبود داشته است. این نشان می‌دهد که مردم می‌توانند با مشارکت در قانون‌نویسی، تأثیری شگرف در بهبود متون قانونی (با شاخص‌های مختلف) داشته باشند. در کنار این، هزینه‌های گزاف قانون‌نویسی نیز، بسیار ناچیز شده است. چرا که در برابر برخی از مراحل پیچیده و هزینه‌بر، تنها به ایجاد یک وبسایت بسنده می‌شود. و در نهایت، قانون‌گذاری جمعی، بسیار زودتر از فرایندهای فعلی عمل می‌کند و سرعت قانون‌گذاری (در مواقع مورد نظر) به شدت بالا می‌رود؛ این یعنی توانایی تصمیم‌گیری سریع و ممانعت از هدر رفت زمان. این منفعت، برای طیف وسیعی از دولت‌ها، جذاب است.

همچنین در فرایندهای معمول، پیشنویس‌های قانونی، محصول کار چند استاد ماهر و پژوهشگر است که با نهادهای ذیل مجلس همکاری می‌کنند. اما در قانون‌گذاری جمعی، پلتفرم مربوطه این امکان را فراهم می‌آورد که عموم استادان و پژوهشگران متخصص در یک حوزه بتوانند در قانون‌گذاری مشارکت جویند. علاوه بر آن‌ها، افراد دخیل و مرتبط نیز می‌توانند تأثیرگذار باشند؛ حضور این گونه افراد، می‌تواند باعث بالارفتن امکان اجرایی‌پذیری قانون شود.

ماهیت قانون‌سپاری

در قانون‌گذاری جمعی هم مساله بسیار ساده است و هم پاسخی که به آن داده می‌شود. مساله این است که «متون قانونی و سیاست‌گذاری مملو از مشکلات شکلی و محتوایی‌اند، هزینه‌ی تمام‌شده‌ی قانون‌گذاری بسیار زیاد است و البته بسیار زمان‌بر و در نهایت، مشارکت مردم در سطوح بالای حاکمیتی بسیار کم‌رنگ است و می‌توان از آن چشم‌پوشی کرد». پاسخ این است که «با استفاده از اینترنت، می‌توان بستر مشارکت مردمی را فراهم کرد. به نحوی که هم به نفع مردم باشد، و هم به نفع دولت. مردم می‌توانند بسیاری از مراحل را با سرعت و مهارت بیشتر و هزینه‌ی کمتر انجام دهند». تکنولوژی‌های نوین، کمکی نوآورانه به حکومت‌داری کرده‌اند. این ابزارها توانسته‌اند منافع چشمگیری را با خود به ارمغان آورند. استفاده از این فناوری‌ها، هم به نفع ملت و هم به نفع دولت و حاکمیت است. ابزار اخیری که نظرها را به خود جلب کرده‌اند، پلتفرم‌های قانون‌گذاری جمعی‌اند. این پلتفرم‌ها به مردم مجال مشارکت داده و برای دولت‌ها این امکان را فراهم می‌آورد تا از نظر نخبگانی اقشار مختلف بهره‌مند گردند و علاوه بر این، فرایندهای قانون‌گذاری را سامان بخشند.

معرفی پلتفرم‌ها و پروژه‌های فناوری شهروندی در قانون‌سپاری (ادامه)

سامانه‌های زیادی در زمینه‌ی قانون‌سپاری در کشورهای مختلف جهان فعال هستند. در شماره‌ی قبل، وب‌سایت Crowd Law Catalog را معرفی کردیم. در این وب‌سایت، پروژه‌های مختلف قانون‌سپاری به صورت مختصر معرفی شده بودند. از این شماره به بعد، به معرفی این سامانه‌ها و پروژه‌ها در کشورهای مختلف می‌پردازیم. این سامانه‌ها به عموم مردم کمک می‌کنند تا نظرات خود را در مراحل مختلف قانون‌گذاری کشور خود به گوش مسئولین مربوطه برسانند.

معرفی سامانه Regulations.gov

نام سامانه: Regulations.gov

سال تاسیس: ۲۰۰۲، ایالات متحده آمریکا

حوزه‌های فعالیت: قانون‌سپاری

آدرس سایت:

<https://www.regulations.gov/>

سامانه‌ی «قانون‌گذاری» در اکتبر سال ۲۰۰۲ در قالب یک آژانس تعاملی تحت برنامه‌ی دولت الکترونیکی ایالات متحده با شعار «صدای شما در تصمیم‌سازی» شروع به کار کرد. چشم‌انداز برنامه‌ی قانون‌گذاری الکترونیکی، فعال‌سازی و تسهیل دستیابی عمومی به منظور مشارکت در فرایند قانون‌گذاری است. اهداف این برنامه عبارت است از: افزایش دسترسی عمومی به مفاد مقررات، افزایش مشارکت و آگاهی مردم از فرایند قانون‌گذاری، بهینه‌سازی آژانس‌های فدرالی در توسعه‌ی قانون‌گذاری.

regulations.gov
Your Voice in Federal Decision-Making

Home

Help

Resources

Contact Us

Search

Browse

Learn

Make a difference. Submit your comments and let your voice be heard.

SEARCH for: Rules, Comments, Adjudications or Supporting Documents:

Search

» Advanced Search

What's Trending

Update to the Regulations Implementing the Procedural Provisions of the National Environmental Policy Act
Closing on Mar 10, 2020

Agency Information Collection Activities; Proposals, Submissions, and Approvals: Improving and/or Reforming Regulatory...
Closing on Mar 16, 2020

Migratory Bird Permits: Management of Double-crested Cormorants (*Phalacrocorax auritus*) throughout the United States
Closing on Mar 09, 2020

Meetings: 2020 Dietary Guidelines Advisory Committee
Closing on May 01, 2020

Comments Due Soon

Next 3 Days (101)
Next 7 Days (170)
Next 15 Days (326)
Next 30 Days (769)
Next 90 Days (1,083)

Newly Posted

Today (73)
Last 3 Days (192)
Last 7 Days (560)
Last 15 Days (1,092)
Last 30 Days (1,912)
Last 90 Days (5,628)

Regulations.gov Town Hall

Visit New Regulations.gov Site

Unable to submit a comment?

FAA Section 333

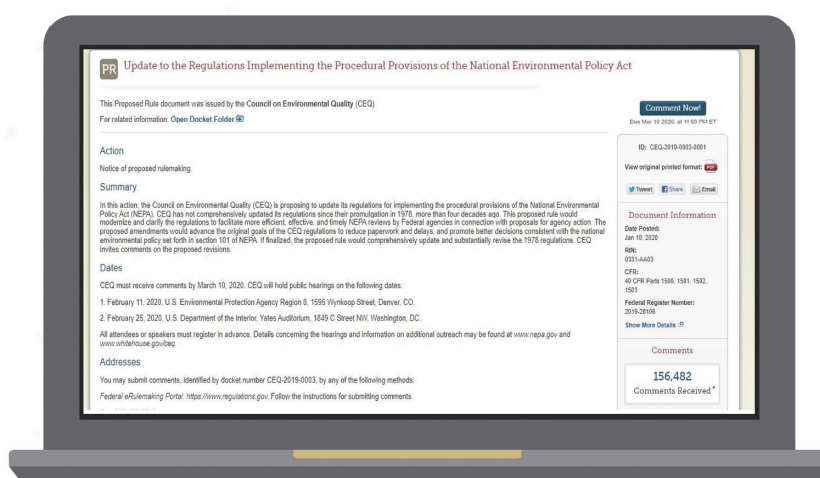
APIs for Developers

Browse by Category

DOS Regulations Twitter Page

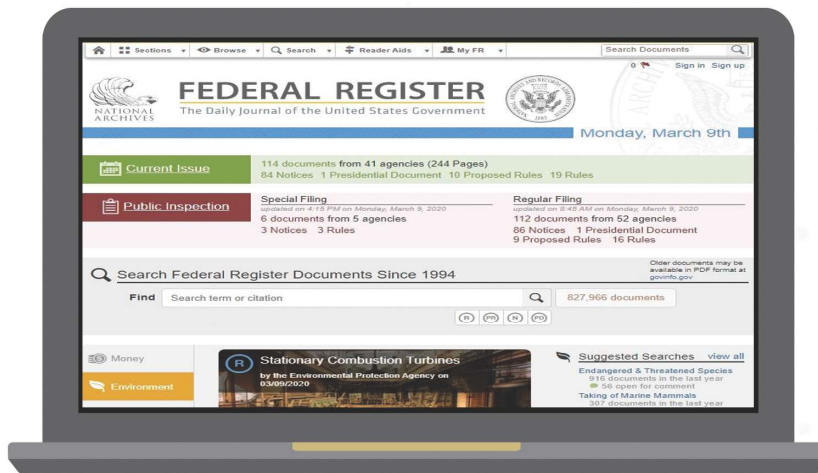
این پایگاه امکاناتی از جمله جستجو بین مفاد قابل مشاهده‌ی مقررات، حمایت از برخی تحلیل‌ها و قوانین، ارائه‌ی نظر روی قوانین و سایر نظرات، دریافت مفاد مقررات در قالب یک فایل اکسل و دسترسی به مقرراتی که بیشترین بازدید یا واکنش را به دنبال داشته است، را در اختیار کاربران قرار می‌دهد. به عنوان مثال در تصویر زیر، حدوداً ۱۵۰ هزار نظر برای یک قانون ارسال شده است. همچنین می‌توان با کلیک بر روی دکمه مربوطه، نظر خود در مورد این قانون را نوشت.

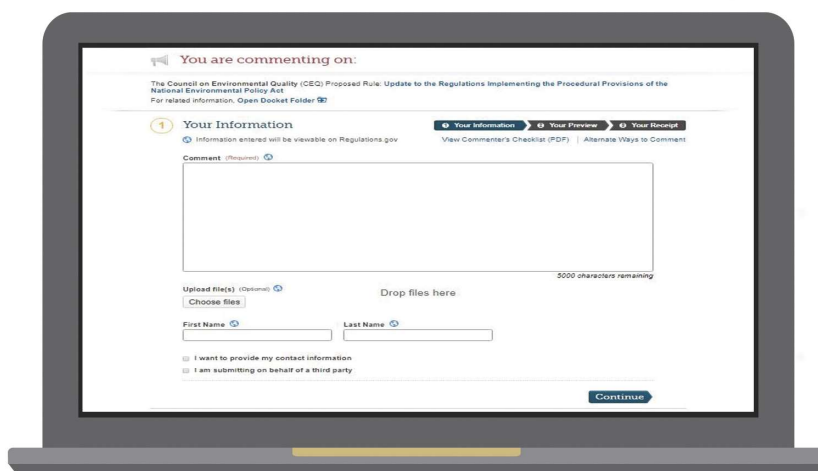
در گذشته اگر فردی در پی اظهار نظر درباره‌ی قوانین و مقررات بود، ابتدا باید از زمان منتشر شدن قانون توسط نهاد حامی آن مطلع می‌شد، در اتاق مطالعه آژانس آن را مطالعه می‌کرد، و سپس هر نظر را به سازمان و آژانس مربوطه منتقل می‌کرد. «regulation.gov» واسطه‌های اداری را حذف کرده، تا هر شهروند بتواند در فرایند قانون‌گذاری مشارکت کند. در قسمت «یادگیری» وبسایت، از آغاز تا پایان روند تصویب قانون، شامل پیش‌قانون، پیشنهادات، قانون نهایی، اجرای بلند مدت آن و تصویب نهایی قانون را به کاربران آموزش می‌دهد. هر آژانس دولتی موظف است ۶۰ روز قانون پیشنهاد شده را در وبسایت «regulation.gov» در معرض نظرات عموم مردم قرار داده و بعد از دوره‌ی نظرخواهی عمومی، قانون پیشنهاد شده را بازبینی و بازنویسی می‌کند. هر قانون دارای یک مقدمه و یک متن قانونی است. مقدمه اهمیت و موضوعات مربوط به قانون را که در نظرات عمومی وجود داشته است، ذکر می‌کند.

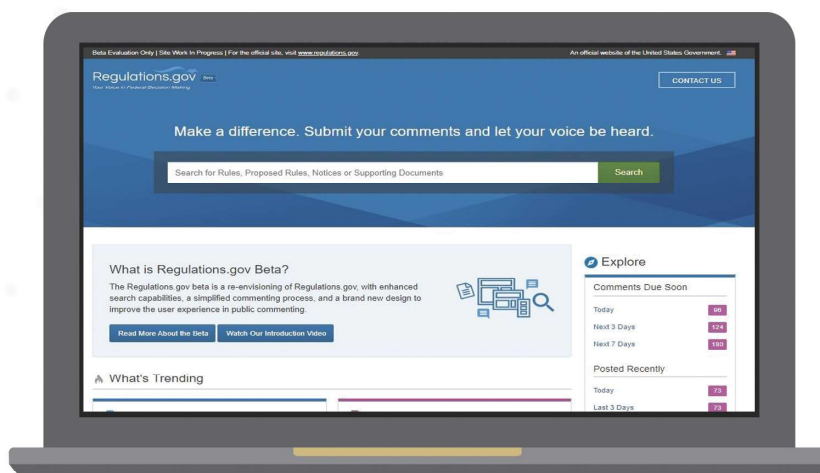
این نسخه‌ی نهایی نیز در وبسایت «federalregister.gov» موجود است. نمایی از این وبسایت را می‌توانید در تصویر زیر مشاهده کنید.

مقررات، بعد از تدوین نسخه‌ی نهایی، به صورت موقت اجرا می‌شوند چرا که ممکن است قانون، عوارض و پیامدهایی داشته باشد که در مرحله‌ی تدوین از آنها غفلت شده باشد. و بعد از اجرای موقت، در صورت عدم وجود عوارض ناگوار، قانون به صورت دائمی تصویب می‌شود. یکی از مزایای این سامانه، ارسال راحت و سریع نظر در مورد یک قانون است. عکس زیر صفحه مربوط به ارسال نظر را نشان می‌دهد. می‌توان بجای نوشتن یک نظر، فایلی را ارسال کرد. همچنین افراد بدون نیاز به ثبت نام در سامانه می‌توانند نظرات خود را ارسال کنند.

همچنین این نهاد، از سامانه جدید خود در این زمینه نیز به صورت آزمایشی به آدرس <https://beta.regulations.gov/> رونمایی کرده است که رابط کاربری جذابتر و بهتری دارد.

فناوری، دارای پتانسیل گسترده‌ای برای تغییر نحوه ارتباط شهروندان با یکدیگر، ارتباط شهروندان با دولت و تقویت جوامع و حکومت‌ها است. امروزه شهروندان، سازمان‌ها و دولت‌ها از فناوری برای اطلاع‌رسانی و تشویق مشارکت شهروندی استفاده می‌کنند؛ مواردی مانند انتخابات و رأی‌دهی، دولت الکترونیک و یا راه‌اندازی کمپین‌های جمع‌سپاری. این دسته از فعالیت‌های در حال رشد به عنوان «فناوری شهروندی» مشهور شده‌اند.